

Anna Larsén, rektor

Kvalitetsredovisning Katarina Barnstugeförening 2024

Inledning

Vi människor men även själva förskolan behöver förändras för att kunna vara hållbar (Ingrid Engdahl, skolverket föreläsning 21/9-2023). Vi är inte fränkopplade samhället utan en del av samhället i en snabbt förändrande omvärld. Vi vet inte exakt hur den världen kommer att se ut och vad som kommer behövas men Engdahl lyfter särskilt fram det demokratiska förhållningssättet, förmågan att kunna samarbeta, se sin egen betydelse och sätta sig in i någon annans situation som några centrala förmågor. De är också exempel på förmågor som kan beskrivas som några utav förskolans kärnämnen (Bruce och Riddersporre 2012), förmågor som vi ser som bärande i ett utvecklingsarbete kring hållbarhet. Dessa kärnämnen utgör ett synsätt som förenar barns känslomässiga, sociala och kognitiva utveckling och omfattar även förmågor som att lära sig förstå sammanhang, kunna orientera sig, hålla kvar uppmärksamheten, komma ihåg, förstå och göra sig förstådd. Detta kärnämnesperspektiv som varit en del av förskolans utvecklingsområde, och även om förmågorna i sig inte är nya för oss, erbjuder synsättet ett nytt sätt att rama in, förstå och bryta ner läroplanen.

Läroplanen talar om en utbildning för hållbarhet även om Ingrid Engdahl uttrycker sig mer skarpt medan FNs generalsekreterare Guterres talar om "climat emergency". Hur vi ser och talar om en situation påverkar vad vi anser nödvändigt/möjligt att göra och hur. Något som lyfts både i läroplan och forskning är att vi måste bidra med en positiv framtidstro!

Underlag för det systematiska kvalitetsarbetet

Att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet har varit i fokus hos oss under flera år och det är ingenting som vi någonsin kommer att bli helt klara med.

Men vi har genom erfarenhet blivit bättre på att hitta alternativa vägar och strukturer vilket gett oss värdefulla lärdomar om vad vi utvärderar och varför samt hur vi kommunicerar och skapar delaktighet kring detsamma.

Avdelningarnas processberättelser är fortfarande det enskilt viktigaste underlaget för den verksamhetsövergripande analysen. I dessa processberättelser återfinns dokumentationer och reflektioner som barngruppen och pedagoger tillsammans befunnits sig i under läsåret. Processberättelserna har i slutet av terminen komprimerats till en processanalys av arbetslagen i vilken de återger och reflekterar kring hur just deras barngrupp har arbetat

med våra utvecklingsområden. Philipsenska förskolan ingår som ett arbetslag i den övergripande analysen. Vi använder oss också fortsatt av Stockholms stads kvalitetsindikator som i sin tur hjälper oss att ta reda på hur väl vi har uppnått strävansmålen men på ett nytt och mer systematiskt sätt. Under året har vi arbetat mycket med att utveckla vår struktur, organisering och genomförande av reflektion och planeringstid då det är avhängigt för ett lyckat systematiskt kvalitetsarbete. Vi har fortsatt med detta arbete då vi gjort ett antal upptäckter som att kvalitetsindikatorn måste bli ett mer levande dokument som vi jobbar med kontinuerligt under hela året för att det skall kännas meningsfullt. Under läsåret har varje avdelning författat ett månadsbrev utifrån de olika områdena i kvalitetsindikatorn som ett sätt att säkerställa att vi har arbetat mot målen i läroplanen. Månadsbreven har sett lite olika ut utifrån avdelningarnas olika förutsättningar; barngruppens sammansättning, ålder, intresseområden, arbetslagets sammansättning mm. Vi har kontinuerligt utvärderat månadsbreven i förskollärargruppen och tillsammans formulerat olika teoretiska ställningstagande som vi sedan utgått ifrån när varje avdelning har formulerat dessa brev. Breven har också delats i tempus med vårdnadshavarna för att möjliggöra insyn och förståelse för hur vi arbetar fördjupat inom de olika områdena. Månadsbreven har fokuserat på: Miljö och material, språk och kommunikation, social hållbarhet och demokrati/delaktighet, matematik, digitalitet och källkritik samt naturvetenskap och ekologisk hållbarhet.

Därav har vi fått en tydligare struktur på vårt systematiska kvalitetsarbete samt en bredare samsyn på vilka gemensamma ingångar vi som förskola har i relation till de olika områdena. Vi såg inga tydliga effekter i föräldrarenkäten som genomfördes i början av 2024 men vi hoppas att vi till 2025 skall se en ökad förståelse och känsla av insyn i vårt arbete från vårdnadshavare perspektiv. Dels på grund av de utförliga månadsbreven men också genom de workshops, föräldramöten och dialoger vi kontinuerligt bjuder in till. I och med att vi under läsåret också enbart dokumenterar genom tempus har det också inneburit en tydligare kommunikationskanal jämte vårdnadshavarna och effektiviserat vårt gemensamma dokumenterande. Vi kommer givetvis fortsätta att följa upp även detta under kommande läsår.

Lsåret har också innefattat en större omorganisation på nedervåningen där avdelningarna gjordes om till två stycken 1-2års avdelningar istället för en 1års resp en 2 års som vi tidigare haft. Skälet till detta var tvåfaldigt, för det första har det visat sig svårt för oss att fylla en ettårs grupp då det återkommande varit fler tvååringar i först i kön. För det andra är vår erfarenhet att en renodlad tvåårs grupp inte ger barnen de bästa förutsättningarna för att bli till i ett kooperativt sammanhang. Det blir också resurskrävande då det är mycket som händer i två-tre års åldern som att sluta vila fast en egentligen inte riktigt orkar, sluta med blöja osv och behöver mycket stöd i samspelet. Omorganisationen utmynnade därför i två 1-2 års avdelningar men med två integrerade arbetslag med en gemensam dagsstruktur, planering och reflektionstid.

Det vi har sett är att åldersblandade grupper kräver en extra omsorg och uppmärksamhet till respektive åldersgrupp. Under vårterminen gjordes ett schema som skulle säkerställa att varje vecka innehöll tillfällen för samtliga barn att delta i relevant verksamhet passande både ålder och individ. Vi gjorde också en ansats till att etablera ett samarbete i

tvärgrupper mellan Mollberg och Fredman, som också tog hänsyn till ålder och intressen. Utmaningarna med en åldersblandad grupp har, utöver den planerade verksamhetstiden, varit att de äldre barnens behov lätt tar över och överröstar de yngre barnens. Fördelarna med en åldersblandad grupp har varit en lugnare arbetsmiljö/ förskolevardag för vuxna och barn, med lugnare inskolningar och rutiner.

Inför läsåret 2023/2024 var miljön och materialet på 1-2 års avdelningarna Mollberg och Fredman uppbyggda för att komplettera varandra. Exempelvis med storbygg på Fredman och språkateljé på Mollberg. Den strukturen byggde på tvärgrupperna avdelningarna sinsemellan. Under kommande läsår kommer vi jobba vidare med dessa 1-2 års avdelningar med årets erfarenheter i ryggen.

Utvecklingsområden 2023/2024: Hållbarhet och förskolans ”kärnämnen”

Introduktion till utvecklingsområdena

En samhällsspaning som låg till grund för valet av utvecklingsområde är antalet ökande klimatrelaterade kriser. Skogsbränder i Kanada, Grekland och ständigt nya värmerekord i USA och runt medelhavet. Vi måste förändra hur vi lever och det snabbt.

Framtidens medborgare behöver besitta andra förmågor än tidigare generationer, för att hitta svaret på det behöver vi ställa frågan: Vad är diagnosen av vår tid?

Vi lever i ett globaliserat och digitaliserat samhälle vilket bör få konsekvenser för utbildningens och undervisningens roll redan i förskolan. Faktakunskaperna finns där, bara ett klick bort. Det kan dock finnas flera ”sanningar” om samma sak så vår främsta uppgift blir att ge barnen verktyg att ifrågasätta, analysera och pröva att ställa olika sanningsanspråk mot varandra. Vi vet exempelvis att det finns många olika sanningar om klimatfrågan, så hur kan vi verkligen veta vad som är ”sant”.

Ett globaliserat samhälle med hög förändringstakt och ett stort ”brus”, det vill säga ett högt flöde av input som vi ständigt befinner oss i, ställer krav på en kommunikations- och analysförmåga för att kunna bli inkluderad och kunna vara med och påverka i samhället. I vår Reggio Emilia inspirerade verksamhet har demokrati alltid varit ett centralt begrepp men liksom Loris Malaguzzi själv uttryckte det: ”pedagogik är något som måste omkonstrueras i enlighet med samtidens förutsättningar”.

I förlängningen handlar det mycket om den första delen av läroplanen som stipulerar att verksamheten skall vila på demokratisk grund.

Skolverket skriver också följande: ”Lärande för hållbar utveckling är en kombination av att införskaffa kunskaper på området, stödja kreativitet, innovation som främjar utvecklingen och föra samtal om fördelning, rättvisa och jämlikhet. Utbildning för hållbar utveckling innebär att var och en som växer upp på jorden har rätt till kunskaper om förhållandena, men också att alla ges en möjlighet att vara med och delta i besluten om hur vi ska utforma vår gemensamma framtid. Därför är demokrati ett centralt begrepp i utbildning. Det innebär att var och en som lever på den här planeten får möjlighet att reflektera över konsekvenserna av vår livsstil och ta ställning till, bestämma riktningen och ta ansvar för

vår framtida utveckling. Bra utbildning och undervisning är oundgängliga i arbetet med att nå en utveckling som är hållbar.” (SOU 2004:104)

Demokrati och delaktighet utifrån sina egna villkor lyfts här fram som viktiga komponenter i arbetet med hållbar utveckling.

Detta är starkt förbundet med att barnen får vara medaktörer och medkonstruktörer i sitt lärande. De måste erbjudas sammanhang där de får möjlighet att skapa relationer till sin omvärld på olika sätt och där de erbjuds möjligheter att ställa hypoteser och möjliggöra nya kopplingar.

Det skall ske på ett sinnligt sätt, genom att få erfara genom syn, doft, smak, känsel, hörsel. Att ges möjlighet att förnimma sin omvärld genom ett empatiskt förhållningssätt och en ekologisk känslighet som barn ofta bär med sig, något vi har sett tydligt under vårt tidigare arbete med sensorisk integration.

Den estetiska dimensionen ger också en möjlighet att skapa förbindelser och knyta samman olika förnimmelser till en relationell helhet.

Den sociala dimensionens fokus innebär ett arbete med att lyfta synen på hur vi blir till som människor och se till förmågor snarare instrumentala färdigheter det som nedan benämns som ”kärnämnen”. Likväl blir demokrati, delaktighet och normkritiska perspektiv viktiga inom ramen för denna dimension.

Vilka är då dessa kärnämnen?

I *pedagogiskt ledarskap i förskolan* skriver Bim Riddarsporre om något som hon benämner ”Förskolans kärnämnen”(kap 6 och kap 9) vilka jag ej kommer redogöra för i sin helhet men dess rubriker är följande:

- Koherens, att förstå sammanhang och kunna orientera sig
- Koncentration, att styra och hålla kvar sin uppmärksamhet.
- Minne, att komma ihåg och uppleva förväntan.
- Intersubjektivitet, att läsa av andra och att vara tillsammans.
- Självbild, att veta vem man är och göra sig förstådd
- Kommunikation, att förstå och göra sig förstådd.
- Exekutiva funktioner, att planera, organisera och utföra komplexa handlingar
- Mentalisering, att föreställa sig andras perspektiv och känslor.
- Abstraktion, att symbolisera och bilda begrepp.
- Generativt lärande, att lära sig lära och att lösa problem. (Riddersporre, 2022, sid 91-92)

Om vi tänker att vi behöver fokusera på andra sätt att vara människa än rent instrumentella faktorer såsom barns matematiska kunnande så hjälper dessa kärnämnen oss att stötta varje barn för att lära för livet. Med detta menas att det är kunskap som kan överföras till andra sammanhang vilket borgar för ett livslångt lärande men ger också förhoppningsvis också innehållet en mening vilket vi ju vet är centralt för att uppnå en bestående kunskap. Huret blir viktigare än vadet i detta sätt att tänka.

Det bör också poängteras att dessa kärnämnen har processats in i vår verksamhet under året och vilket krävt reflektion och ett provande kring hur de praktiskt kan tillämpas. Vår gemensamma igång har varit att de ska användas kooperativt och inte som en checklista eller bristsökande hos individuella barn utan som ett ramverk för att ge stöd till vår undervisning dels på gruppnivå men också för att stötta barns individuella utveckling.

Process

Genom revideringen av Lpfö 18 (Skolverket, 2018) har förskolans uppdrag vidgats till att gälla hållbar utveckling ur ett brett perspektiv där sociala, kulturella, ekonomiska, ekologiska och transformativa aspekter ingår. Det innebär en förstärkning i riktning mot en holistisk hela-förskolan-ansats och detta var vår utgångspunkt redan när vi formade miljön och hur verksamheten skulle se ut aktivitets- och rutinmässigt.

Ambitionen har således varit att försöka implementera ett hållbarhetstänkande hos barnen, såväl ekologiskt, socialt och ekonomiskt. Vårt mål är även att göra barnen intresserade och nyfikna på naturvetenskap, både genom att undersöka, leka, uppleva både naturvetenskapliga fenomen och sammanhang men även ge dem en möjlighet att ha naturen som arena för lek och socialt samspel. Att vistas i naturen med dem och uppleva naturens agens, naturen gör något med oss när vi vistas i den vilket barnen om igen visar oss på olika sätt (Caiman, Björklund, Möller 2022). Till exempel uttrycker de hur det känns skönt i kroppen när en är i skogen, de har fascinerats av att alla lukter känns mer i skogen och hur en i skogen plötsligt hör fåglarna låta. En delad förundran över hur stark en vind kan vara, hur en vattenpöl kan "försvinna" från en dag till en annan, eller hur snön kan ha så olika friktion från dag till dag. Dessa reflektioner är inte oviktiga i att grundlägga ett ekologiskt tänkande.

Materialmässigt utgick vi för den ekologiska och ekonomiska hållbarhetens skull från befintligt material som vi renoverade, samt secondhand möbler, byggmaterial, återvinnings- och natrumaterial, samt återbrukat material likt tyger etc. Därtill köptes material in med hänsyn till hållbarhetsperspektivet. Föräldrarna involverades i miljö- och materialarbetet genom att vi bad dem samla material som tidningar och vi organiserade höstens work-shop-föräldramöte kring att iordningställa avdelningsmiljön; borra upp hyllor, göra play doh i hudtoner, sy kattöron, tejpa tidningsblock etc.

Den miljö vi byggt upp stödjer och frambringar också flera av de kärnämnen för förskolan som Bruce och Riddersporre (2012) beskriver. Exempelvis kärnämnet **koherens** som innebär att förstå sammanhang och orientera sig, vilket är den förmågan förskolans yngsta barn möter direkt under inskolningen. Med en tydlig logisk miljö kan barnen växa in i förskolans olika aktiviteter och rutiner under dagen och tillsammans med oss skapa och utveckla vad förskolan blir och hur den fungerar för oss och varje enskilt barn. Bildstöd, TAKK och ritpratande har varit värdefulla redskap i miljön. Vi ser också hur vår miljö och arbetssätt stödjer och utvecklar barnens **exekutiva funktioner**, dvs att planera, organisera

och utföra handlingar. Tydligheten i miljön och dagens aktiviteter som i stort sett är de samma varje dag hela läsåret, hjälper barnen att utföra saker själva, planera, skapa och genomföra egna lekar, sköta sin hygien kring maten, toalettbesök, välja kläder efter väder etc.

I vår pedagogiska miljö läggs också stor vikt vid att bygga in möjligheter att möta och diskutera antirasism, jämlikhet och inkludering med barnen vilket vi ser är en viktig del i att verka för sociala hållbarhet. Vet vi att det är viktigt att varje barn får lära känna och vara stolta över sitt utseende, hur alla ens färger och nyanser kan benämnas och hur en kan representera sina egna färger i bild. I vår litteratur, den musik vi spelar, de filmer vi ser och på representationstavlorna runt om i miljön säkerställer vi att normen visar mångfald och variation. Exempelvis en mångfald och variation av familjeformer, hudtoner, hårstrukturer, ögonform och färg, kroppsformer och funktioner, kläder, accessoarer, grönsaker och frukt etc. etc. Syftet med detta är att barnen ska få möjlighet att "bada" i representation av den faktiska verkligheten i världen och inte den snäva norm som dominerar vårt närsamhälle och producerar utanförskap, diskriminering och förtryck. Med hjälp av den breda mångfalds- och variationsrepresentationen som vi byggt in i vår miljö och vårt material, kan vi pedagoger aktivt inleda diskussion och undersökanden med barnen som utmanar dessa normer. Detta dagliga arbete hoppas vi bidrar till att barnen bygger sin **självbild** och identitet där de vet och känner sig lika mycket värda som alla andra människor. I nästa steg för social hållbarhet är **mentaliserings**, att kunna föreställa sig andras perspektiv och känslor, lika viktigt som självbilden. Med vår breda mångfald av normbrytande representationer i vår miljö och vårt material strävar vi efter att skapa spontana och planerade aktiviteter där vi blir medvetna om, kan benämna och förstå hur våra medmänniskor ser ut, så att vi kan uppmärksamma ifall representationen är ojämlig, uteslutande, rasistisk, funkofobisk etc i tex böcker, film, nyhetsreportage, samhällsinstitutioner, arbetsgrupper etc.

I vårt samhälle där många olika trosuppfattningar och livsstilar lever sida vid sida, ska förskolan ju verka för förståelse och respekt för varandra. Vi reflekterar över vikten av att arbeta med detta på en förskola som Katarina Västra, med demografiskt homogena grupper där det inte naturligt sker särskilt många möten med eller uttryck för olika kulturer och trosuppfattningar varken på förskolan eller i vår direkta närhet. Vi tänker att Katarina Västras barn i framtiden högst troligt inte kommer att befinna sig i homogena grupper av människor. De kommer att ha vänner, familj, studie- och arbetskamrater etc. med olika etnisk- och kulturell bakgrund, trosuppfattning och andra typer av livsåskådningar. Det här vill vi förbereda dem för. I december har vi tidigare "bara" firat Lucia. I år uppmärksammade vi även Chanukka och Yalda Night som ju båda liksom Lucia är exempel på hur ljusets återkomst kulturellt och historiskt har firats och uppmärksammats på olika sätt där ingenting är mer rätt eller fel, bara olika. En fördjupad medvetenhet om olika levnadsvillkor och traditioner som stärker barnens förmåga att förstå, känna empati och solidaritet med andra människors villkor och värden. Urvalet av högtider som uppmärksammats har gjorts utifrån vilka barn vi har på förskolan.

Fler exempel på detta är vårt uppmärksammade av den samiska och den romska nationaldagen, det kinesiska och persiska nyåret. Ansatsen har varit att erbjuda barnen

sinnliga upplevelser, genom musik, dans, smaker och eventuella speciella symboler. Genom joken och samiska symboler öppnades exempelvis dörren till Sapmi. Vilka var det som bodde här innan Sverige blev Sverige? Med ingång i barnens nyfikenhet på bokstäver och symboler (såväl som vägmärken som egna känslökort) spann vi vidare genom att introducera samiska symboler som flera har formen av stiliserade fenomen som jägare, ren och snökristall eller andra mer abstrakta. Flaggans färger och former även de med tydlig symbolik. Det vi inte vet kan vi inte förstå och värna.

En stor teoretisk inspiration i hållbarhetsarbetet har varit det posthumanistiska perspektivet på liv, utveckling och lärande. Lite kort kan sägas att tanken med att ta detta perspektiv i bruk är idén om att nya sätt att tänka kring människa och natur föder nya sätt att göra människa och natur, vilket förhoppningsvis innebär ett mer hållbart sätt att leva som människa **med** vår natur. Vanligtvis ser vi naturen och jorden som något som är tillgängligt för oss människor att använda, uppleva och göra saker i. Det posthumanistiska tänkandet utmanar och problematiserar denna människocentrerade syn på tillvaron och tecknar upp en mer jämlik relation mellan människa och natur där våra kroppar, vårt tänkande och vårt liv inte bara formas av kultur och samhälle utan också i samhandling med naturen, det "icke-mänskliga". Vi tycker att detta tänkande stämmer fint med läroplanen för förskolan som poängterar barns erfarenhet i naturen, kunskap om naturen och att bygga respektfulla relationer med naturen och den icke-mänskliga världen. Dessa aspekter skrivs fram som avgörande för att förstå människans sammanflätningar med naturen och för att främja en hållbar framtid (Lpfö 21). Detta tänkande stämmer särskilt väl ihop med barnens redan etablerade tänkande och görande i samhandling (**intersubjektivitet**) med naturen som vi observerat. Till exempel såsom barnens samlande och omhändertagande av knoppar på gården som fallit från sin gren. Där knoppens känslor och upplevelser blir den självklara utgångspunkten för vad vi gör med knopparna. Vi kastar dem inte, vi dissekerar dem inte, vi ser dem, bär runt på dem och återförenar dem med sitt träd och sina knoppkompisar.

I utforskandet av knoppar på gården följer arbetet det **generativa lärandets** gång, dvs att lära sig lära och lösa problem. Genom att presentera flera olika uttrycksformer att undersöka och sätta sig i relation till knopparna och möjliggörs en växelverkan mellan det konkreta och det kognitiva. Exempelvis har vi gått "knopprommenader" runt gården flera gånger i veckan och sett knopparna växa från små små kart till fullt utvecklade blad, blommor och frukter. Vi har dokumenterat med foto tillsammans och sedan kunnat jämföra knoppar, blad och växtsätt när vi återbesökt dokumentationen. Vi har tittat på växande knoppar på film och dansat ihop med dem till musik, vi har målat med träden och knopparna både ute och inne, och vi har - Som Bruce och Riddersporre (2912:97-98) skriver; Genom alla olika former av utforskande och undersökande får barnen erfarenheter av hur det är att lära" och "Förmågan att flytta över sina erfarenheter till nya områden är en aspekt av det **generativa lärandet**", vilka vi har försök introducera och utveckla ihop med barnen.

I leken ser vi också hur kärnämnet **minne** - att komma ihåg och uppleva förväntan är centralt då samma rutin upprepas gång på gång, dag för dag, årstid för årstid. I utforskandet av våra namn upptäcker vi till att några av våra namn innehåller samma bokstäver. Det är till och med så att olika personer i våra familjer och bland våra vänner har samma namn. Vi upptäcker att det så unika och individuella och starkt personförknippade egennamnet, har gemenskap och likheter med andras namn i vår gemensamma grupp människor omkring oss. Med denna upptäckt utvecklas och fördjupas barnens kunskaper symbol- och teckenskapande ytterligare som kan kopplas till kärnämnet; **abstraktion- att symbolisera och bilda begrepp.**

En viktig och ibland svår del i arbetet med mänskliga rättigheter och demokrati är att både stärka och lägga fokus på varje barn som egen individ, samtidigt som vi arbetar för att stärka gruppen, det kollektiva lärandet och relationsskapandet med varandra. Detta; det individuella och det kollektiva löper parallellt genom hela förskoletiden då vår läroplan, Lpfö 21, betonar individ och grupp lika starkt. Hur vi kan förhålla oss till och praktisera individ-grupp vill vi fortsätta undersöka kommande läsår.

Slutligen en reflektion kring våra sätt att sätta ihop barngrupper och hur de pedagogiska stunderna genomförts och som i stort utgår från kärnämnet **koncentration**, att styra och hålla kvar uppmärksamhet, att göra. Här har vi samlat barnen efter kommunikation- och lek och lärstil, som ofta har relation till barnens ålder men inte alltid. De barn som varit verbalt starka i sin kommunikation och har behövt styra sitt fokus mot samtal, ritande, lera etc har ingått i ett kooperativt sammanhang. De barn som främst kommunicerat genom kroppsliga uttryck och haft ett mer vandrande fokus, har vi erbjudit större multisensoriska experimenteranden i ett annat sammanhang. Genom att utgå ifrån varje barns behov har vi skapat olika former för barnen att delta i gemensamma samlingar och aktiviteter med möjlighet att skapa och rikta fokus och intresse.

Under året har vi också fördjupat oss i en sorts förgrening av riggen (iordningställande av ett rum som på olika sätt ger förslag eller ställer frågor till barnen): "lekriggen". Även om det inte går att dra några skarpa gränser mellan vad som är lek och inte – leken finns överallt – så har vi med lekrieggarna testat att ha en uttalad tanke om att materialet som presenteras i riggen (exempelvis tyg, papper, ljud, bild m.m.), ska bjuda in till- och möjliggöra lek i olika former. Lekrieggarna har också varit en av flera utgångspunkter för att utforska materiella och sociala aspekter av hållbarhet. Två återkommande teman på vårterminens lekrieggarna har varit "doktorslek och hudtoner" och "improviserad rekvisita". I lekrieggarna för doktorsleken valde vi att kombinera barnens intresse för doktorslek med vårt pågående arbete med hudtoner. Riggarna med "improviserad rekvisita" var mer tematiskt öppna och bjöd in till att med hjälp av olika sorters papper och tejp – eller tyg och kardborrband – bearbeta och "bygga" det vi i stunden behöver i leken. Lekrieggarnas material har under vårterminen presenterats om och om igen i olika former, för att användas på nytt men med en ny funktion och mening. Återigen upptäckte vi hur vårt arbete med material bland annat kan möjliggöra barnens konkreta upplevelser av att vara

en del av ett hållbarhetsförlopp. Genom vårterminens lekriggar har vi tillsammans utforskat materiell- och social hållbarhet som delar i en "omsorgspraktik", som exempelvis innefattar att öva på samtycke och samspel i leken, och att öva på hur vi förhåller oss till och använder oss av materialet runt omkring oss. I lekriggarna har kärnämnen **intersubjektivitet** och **mentalisering** fått mycket plats. Vi läser ur Kärnämnen i förskolan: "Mentalisering handlar om att vi förstår att andra människor har sina upplevelser, tankar, känslor och behov – ibland samma som vi själva och ibland olika." (s. 94–5) Intersubjektivitet tänker i vi i detta sammanhang kort och gott som "ömsesidig förståelse".

Kommande utvecklingsmål - Lek och Pedagogisk dokumentation

Lek är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande står det i förskolans läroplan. Det finns många exempel i processtexten ovan hur leken kan bli ett verktyg för att öva och praktisera social hållbarhet med syftet att förvärva verktyg inför framtiden (med stöd av kärnämnen).

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv (Vygotskij) på lek blir lek fantasi i handling. Lek blir då inte bara en reproduktion utan en kreativ omarbetning av intryck och upplevelser. Att kunna föreställa sig saker (exempelvis att en pinne blir en häst) fungerar som en bro mellan olika möjliga världar och utgör grunden för **abstrakt tänkande** (ett av kärnämnen).

I leken kan barn göra sådant de inte kan göra "på riktigt". Det skänker en känsla av kompetens och duglighet som bidrar till en god självkänsla. Vygotskij formulerar det som att barnet blir huvudet högre än sig självt när det leker. I leken kan barnet bestämma självt, göra egna val och fatta självständiga beslut. Det ger en känsla av kontroll och självstyre (Strandberg 2017). Samtidigt är lek barns främsta självuttryck, där formulerar och gestaltar barn det som är viktigt för dem just nu, prövar ut vem det är eller skulle vilja vara, en viktig process där vi som vuxna bör vara närvarande och stöttande.

Leken är en social lärandearena där barn prövar ut olika beteenden och utforskar begrepp som makt, tillhörighet och genus. Allt lärande sker inom ett socialt, kulturellt och relationellt sammanhang samtidigt som det är en känslomässig och en individuell läroprocess. Att få vara med eller bli utesluten ur lek är centrala lärande erfarenheter för varje barn. Därför är lek som en arena för lärande otroligt mångfacetterad och komplex. **Exekutiva funktioner, minne, intersubjektivitet, mentalisering och självbild** är några av de kärnämnen som tränas och utvecklas genom leken.

Vi ser också att Lek är ett kreativt omskapande av erfarenheter och därför bör vi nyfiket stötta och in och ur barnens lekar. Ur undervisningsperspektiv talar vi om scaffoldning och även detta förhållningssätt bör tillämpas ur ett lekperspektiv, när kan/ska jag som vuxen göra ett tillägg i barnens lek kring begrepp eller i att driva dem framåt och möjliggöra nya upptäckter.

Det är också viktigt för oss att observera och vara medveten om gruppdynamiken när vi delar in barnen i mindre grupper. Dels för att de ska få möjlighet att inta olika roller men också möjliggöra ett så gynnsamt kooperativt sammanhang för var och en.

Vi behöver då också reflektera över oss vuxna och hur vi förhåller oss, som passiv - inte störa eller som aktiv - styrande?

Vad vi ser som önskvärd och konstruktiv lek blir viktigt för att förstå hur och varför vi blir det ena eller andra.

Vi kommer att läsa Charlotte Tullgrens avhandling "Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet" med syftet att skapa en medvetenhet kring hur vi (omedvetet?) styr leken i olika riktningar. I avhandlingen styr pedagogerna barnen emot hushållssysslor så fort de uppfattar att leken tar en oönskad riktning, hur "neutraliserar" vi, utifrån vilka principer och tankar om vad som är en "god" lek?

Vi kommer också att återvända till Britt Tellgrens avhandling "Förskolan som mötesplats - Barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal".

Avhandlingen fokuserar på Corsaros tolv tillträdesstrategier vilka kan vara verbala och/ eller icke-verbala och i hög grad också påverkas av olika kamratkulturer samt vilka hög- och lågstatusroller som finns.

Kan vi se mönster i vem som leder respektive följer?

Vilka tillträdesstrategier används, vilka föreslår vi?

Vårt andra utvecklingsområde är *Pedagogisk dokumentation*.

Vi har i enlighet med vad som beskrivits ovan utvecklat strukturen för vårt systematiska kvalitetsarbete under förra året och det arbetet skall vi nu försöka fördjupa genom att utveckla vår dokumentationspraktik.

Appen Tempus som vi skaffade hösten 2023 förenklade så till vida att vi fick en kommunikationskanal men baksidan är att mottagare för dokumentationen blivit föräldrarna snarare än barn och pedagoger. Vår önskan är ju egentligen att det är vårt verktyg som vi sedan kan välja att dela med föräldrarna men det är inte det primära syftet. Kort beskrivet är det en systematisk dokumentationspraktik som försöker fånga de pågående processerna vilken sedan används för att få fatt i barnens intentioner och intressen. Det är också ett reflektionsverktyg som synliggör både barn och pedagoger vilket är väldigt viktigt då den synliggör våra iscensättningar och undervisning och vilka konsekvenser de får för barnen och deras lärande (Åberg, Taguchi 2018) Den ger också möjlighet till en bred bild av barnet utifrån flera perspektiv.

Det ger också en ökad möjlighet till föräldrars delaktighet och inflytande samt förståelse för vår pedagogiska praktik. Ett sätt att visualisera förskolans arbete både utåt och inåt.

Samtidigt är det viktigt att också våga vara kritisk, Vad innebär det och vad gör det med barn att "ständigt" dokumenteras? Att diskutera dokumenterandets etiska aspekter kommer att vara en viktig del i att utveckla en fungerande dokumentationspraktik. Vi behöver hela tiden ställa oss frågan hur barnen kan bli delaktiga i dokumentationsarbetet för att öka deras inflytande och säkerställa att deras integritet bibehålls.

Det handlar också om att skapa en struktur och en organisation som uppmuntrar till reflektion och formas efter de förutsättningar vi har.

Anna Larsén, Katarina Barnstugeförening 2024

Referenslista:

Bruce & Riddersporre (2022) *Förskolans tio kärnämnen*. Stockholm; Natur och kultur

Caiman, Björklund, Möller (2022) *Ekologins nyanser*. Stockholm; Liber

Erlandsson & Riddersporre (2018) *Pedagogiskt ledarskap i förskolan*. Stockholm; Natur och kultur

Ingrid Engdahl, Skolverket föreläsning 230912

Lpfö 2018, 2021

Strandberg, L (2017) *Vygotskij i praktiken*, Stockholm; Nordstedts förlag

SOU 2004:104

Tellgren, Britt (2004) *Förskolan som mötesplats. Barns strategier för tillträde i lek och samtal*, Universitetsbiblioteket

Tullgren, Charlotte (2004) *Den välreglerade friheten: Konsten att konstruera det lekande barnet*, Lärarutbildningen Malmö högskola

Åberg & Lenz Taguchi (2018) *Lyssnadets pedagogik* Stockholm: Liber